

0335CH11

વસ્તુ બનાવવી

તમે પાણી સંગ્રહ કરવા માટેનું કોઈ વાસણ જોયું હશે અથવા તેનો ઉપયોગ કર્યો હશે. તમે ગુલ્લક, માટલું, બર્ડબાથ, કપ (કુલ્હાડી) અને આવી ઘણી બધી વસ્તુઓ ઘરે અને તમારી આસપાસ પણ જોઈ હશે.

શું તમે ક્યારેય વિચાર્યું છે?

- આ વસ્તુઓ શેનાથી બનેલી છે?
- તેમને કોણે અને કેવી રીતે બનાવી છે?

કુંભારનું કુટુંબ

દરિયાકિનારે આવેલા એક શહેરમાં, મીની તેના (દાદા)ને એક વાસણ બનાવતા જોતી હતી. તેઓ માટી લઈને તેને ભીની કરી દેતા. તેને જરૂરી સુસંગત બનાવવા માટે તેમાં પૂરતું પાણી ઉમેરતા હતા. પછી તેમણે તેને સારી રીતે પછાડી. તેમણે ખાતરી કરી કે માટી ન તો ખૂબ પાણીવાળી છે અને ન તો ખૂબ સૂકી છે. તેમણે કણકની જેમ માટીને મસળી. છેવટે, તેણે માટીને પથ્થરના પૈડા પર મૂકી અને તેને ગોળ ફેરવીને આકાર આપ્યો.

જ્યારે વાસણો સૂકાઈ ગયા, ત્યારે અમ્મુ (માતા), તેમને પકાવવા માટે એક મોટી ભઠ્ઠીની અંદર, ખૂબ જ ગરમ અને સળગતા અગ્નિમાં લઈ ગયા. કુંભારના પકાવવાની ભઠ્ઠીને 'ભઠ્ઠા' કહેવામાં આવે છે. આ આગ વાસણને શેકી નાખશે. પછી વાસણ વાપરવા માટે તૈયાર થયું દાદા, મમ્મી અને પરિવારના

અન્ય સભ્યોએ કેટલાક વાસણો પર કેટલીક ભાત(ડિઝાઇન)બનાવી જેથી વાસણો વધુ સુંદર લાગે.

ચર્ચા કરો

- વાસણો શેના માટે વપરાય છે?
- કુંભારો બીજા કયા પ્રકારની વસ્તુઓ બનાવે છે?
- શા માટે ઘડો ભઠ્ઠીમાં શેકવામાં આવે છે?

પ્રવૃત્તિ

1

- તમારા માતાપિતા અથવા પરિવારના વડીલો સાથે તમારા પડોશના કુંભારની મુલાકાત લો.
- પથ્થરના ચક્ર અથવા કુંભારના ચક્ર પર કુંભાર કેવી રીતે કાર્ય કરે છે તેનું અવલોકન કરો.
- શું તમે વિચાર્યું છે કે માટી કેવી રીતે ચાકડા પર સુંદર આકાર લે છે?
- તમે ઘરે, કુંભાર દ્વારા બનાવેલી વસ્તુઓમાંથી કઈ વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરો છો?
- નીચે આપેલા બોક્સમાં તમે કુંભારના સ્થાને જોયેલી કેટલીક વસ્તુઓ દોરો.

કુંભારના ચક્રનો ઉપયોગ કરવા માટે મીની ખૂબ જ નાની હતી. પરંતુ તેણે, તેના દાદાને વાસણો પર ડિઝાઈન બનાવવામાં અને તેમને રંગ કરવામાં મદદ કરી. તેની પ્રિય માટીની વસ્તુ તેનું ગુલ્લક હતું. તેને તેના પર સુંદર ભાત બનાવવી ગમતી હતી. ત્યારબાદ તેણે તેનો ઉપયોગ પૈસા બચાવવા માટે કર્યો હતો.

તમે તમારા માતાપિતા અને

દાદા-દાદીને કઈ રીતે મદદ કરો છો?

પ્રવૃત્તિ

2

તમારી પોતાની માટી બનાવો

(વડીલોની મદદથી આ પ્રવૃત્તિ કરો)

- ભીની કે કાદવવાળી જગ્યાએથી માટી એકઠી કરો.
- જાળી અથવા ચાળણીનો ઉપયોગ કરીને તેમાંથી કોઈપણ મોટા કાંકરા અથવા પથ્થર, રેતી, પાંદડા અથવા છોડના ભાગોને દૂર કરો.
- આ માટીને પાણીથી ભરેલા સપાટ વાસણમાં મુકો.
- થોડા દિવસ પછી જે પાણી ઉપર રહે તેને ઢોળી દો.

તમે બનાવેલી માટીથી તમને ગમતી કોઈપણ બે વસ્તુઓ બનાવો. તેને સૂકવવા માટે તડકામાં મૂકો. ચિત્રોને યોગ્ય ક્રમમાં ગોઠવી

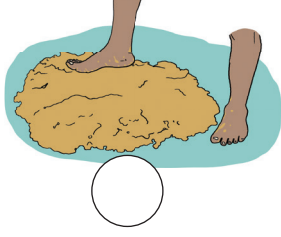
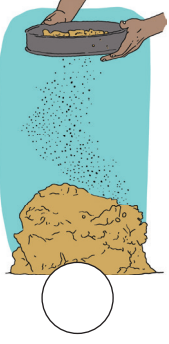

પ્રવૃત્તિ

3

તમને ૧ થી ૫ વડે ક્રમાંકિત કરો.

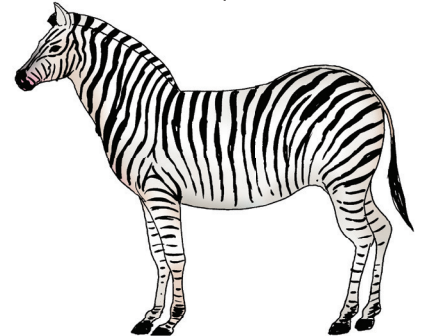

પ્રકૃતિમાં ભાત

પ્રકૃતિમાં દરેક જગ્યાએભાત જોવા મળે છે, પછી ભલે તે ચિત્તા પર ફોલ્લીઓ હોય કે ખિસકોલી પરના પટ્ટાઓ હોય. ઘણા કલાકારો કે જેઓ પોટ્સ પર પેઇન્ટિંગ કરે છે, તેઓ તેમની કલા માટે પ્રકૃતિથી વિચારો મેળવે છે. પ્રકૃતિના આકારો અને રંગોનો ઉપયોગ કરીનેભાત બનાવી શકાય છે.

તમે તમારી આસપાસના છોડ અને પ્રાણીઓ પરનીભાત જોઈ હશે. ઉદાહરણ તરીકે, જો તમે ઝાડની ડાળીઓ પરના પાંદડાઓનું અવલોકન કરો છો જેમ કે લો, તમને એકભાત મળશે. એ જ રીતે મોર, બિલાડી, વાઘ, બટરફ્લાય, માછલી વગેરે જેવા કેટલાક પ્રાણીઓ પર પણભાત જોવા મળે છે.

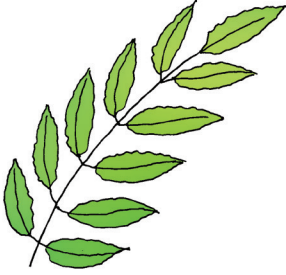
• પ્રવૃત્તિ

4

પુનરાવર્તિત આકારો અને રેખાઓ સાથેની કેટલીક ભાત નીચે મુજબ છે.

છોડ પરનીભાત માટે આસપાસ જુઓ.

આપેલા ખાનામાં પાંદડાની કોઈ પણ ભાત દોરો.
તમારું પોતાનું એક ઉદાહરણ આપો.

પ્રાણીઓ પરની ભાત માટે આસપાસ જુઓ.

આપેલ ખાનામાં ભાતો હોય તેવા પ્રાણીને દોરો.

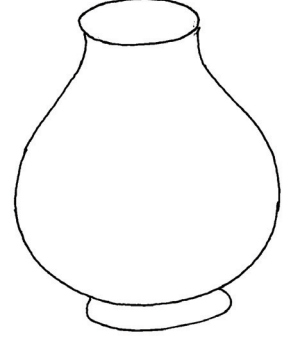
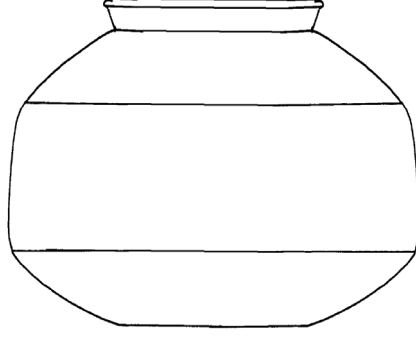
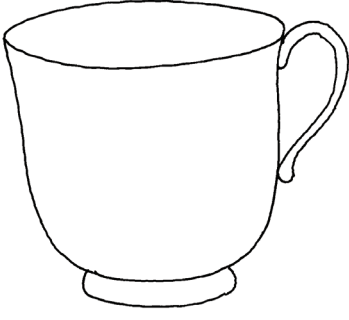

વસ્તુઓ પરની ભાત માટે આસપાસ જુઓ.

બોક્સમાં એક ભાત દોરો.

આપેલી વસ્તુઓને ભાતો વડે સજાવો.

ભારતીય માટીકામમાં ભાતો

આ ભારતના જુદા જુદા ભાગોના માટીકામના કેટલાક સુંદર સ્વરૂપો છે.
જેમના પર ભાત છે તેમને ટિક કરો.

અત્યાર સુધીમાં, તમે માટીના બનેલા વાસણોથી પરિચિત છો. ચાલો આપણે ઇંટો વિશે વાંચીએ.

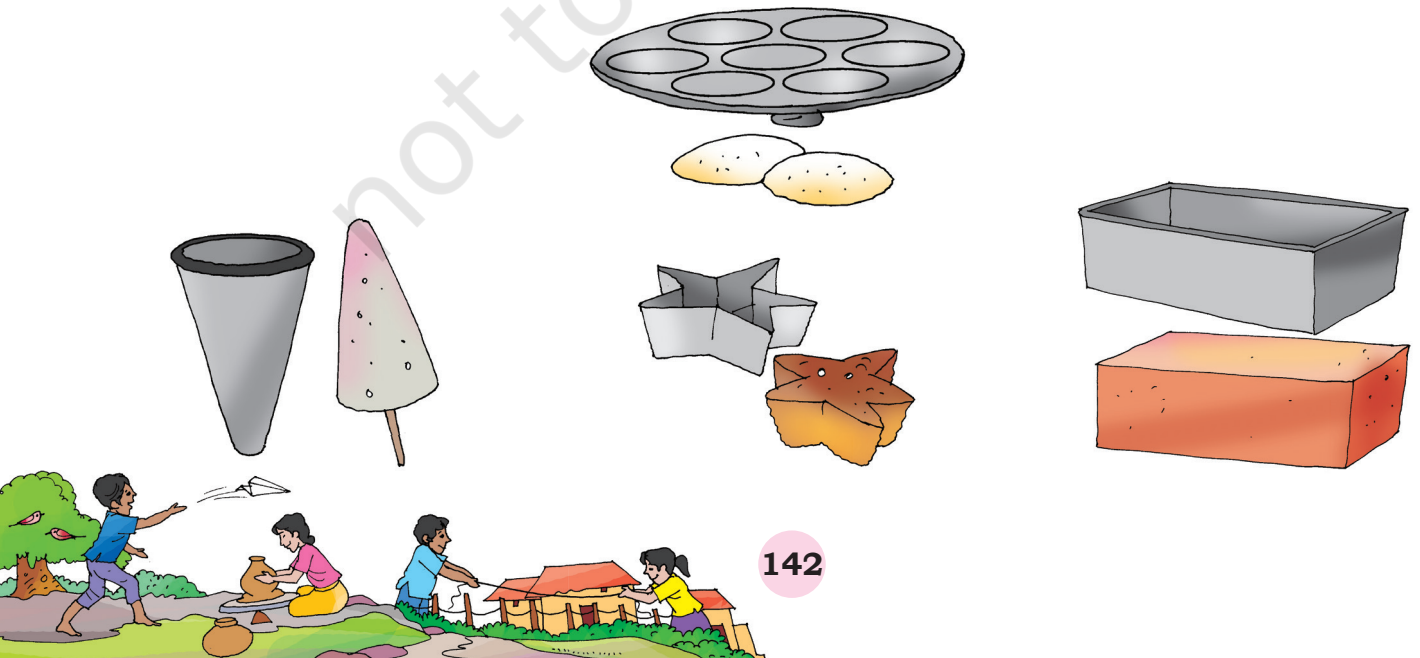
ઇંટ વડે ઇંટ

- તમે ઇંટો ક્યાં જોઈ છે?
- શું તમે ક્યારેય જોયું છે કે ઇંટો કેવી રીતે બનાવવામાં આવે છે?

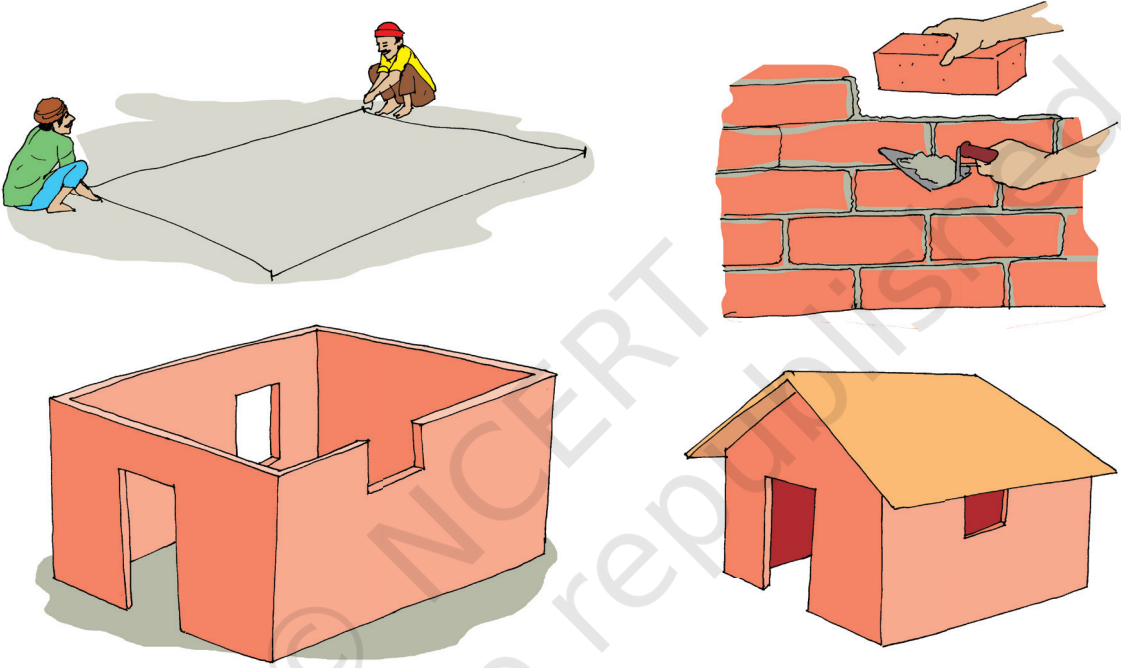
ઇંટો પણ તૈયાર કરેલા વાસણોની જેમ જ કાદવની બનેલી હોય છે અપ્પોપ્પાન.

તમે જોયું જ હશે idાંકેક ઢોકળા અથવા કુલ્ફી મોલ્ડ. એ જ રીતે ઇંટોને પણ 'મોલ્ડ'માં તૈયાર કરવામાં આવે છે, જેથી તેને પોતાનો આકાર આપી શકાય. ઇંટ ભઠ્ઠામાં શેક્યા પછી સખ્ત થઈ જાય છે. ઇંટોનો ઉપયોગ મકાનો, શાળાઓ અને હોસ્પિટલો જેવી ઇમારતોના નિર્માણ માટે થાય છે.

રોહન અને તેના પિતા જયપુરમાં રહે છે. રોહનને ઘરો બનતા જોવાનું પસંદ છે. તેને આશ્ચર્ય થાય છે કે તેના પિતા અને તેના સહકાર્યકરો આવી ઊંચી અને સુંદર ઇમારતો કેવી રીતે બનાવી શકે છે.

રોહનનો પ્રિય મનોરંજન ઇન્ટની દિવાલો બંધાતી જોઈ રહ્યો છે. તે એક ખાસ દીવાલ બનતી જોઈ રહ્યો હતો.

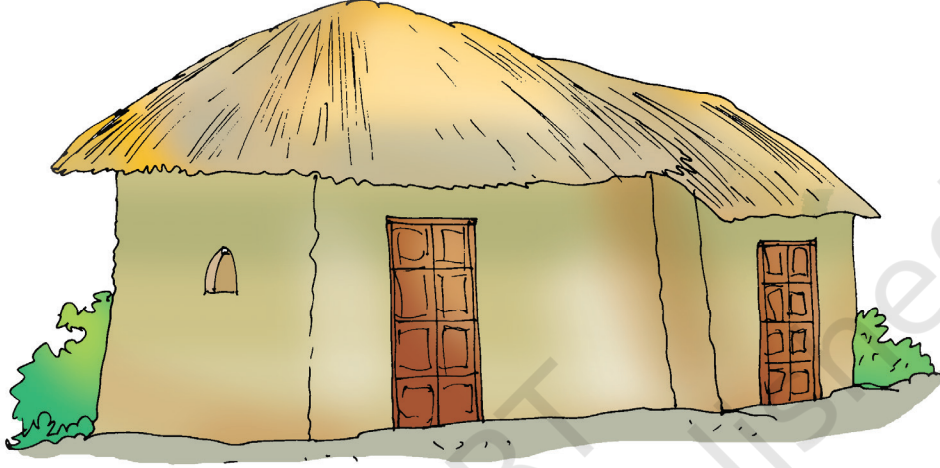
દરેક પસાર થતા દિવસ સાથે, રોહન જોઈ શકતો હતો કે ઇન્ટથી દીવાલ પૂરી થઈ ગઈ હતી. થોડા મહિના પછી રોહને જોયું કે તે એક મોટું મકાન બની ગયું હતું.

ચર્ચા કરો

- શું બધા ઘરો ઇંટોના બનેલા છે?
- તમને શું લાગે છે કે મકાનો બનાવવા માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવતી અન્ય સામગ્રી શું છે?

આપણા દેશના કેટલાક ગરમ વિસ્તારોમાં, લોકો પરંપરાગત માટીના મકાનો બનાવે છે જેથી તેમને અંદરથી ઠંડક મળે. લોકો ઘાસ અને લાકડા જેવી કુદરતી સામગ્રીનો ઉપયોગ કરે છે. સિમેન્ટને બદલે, ઘણા લોકો ગાયના છાણનો ઉપયોગ કરીને સુંવાળી દિવાલો અને ફ્લોર બનાવે છે. ગાયનું છાણ ગરમીને બહાર રાખે છે અને જંતુઓને ઘરમાં પ્રવેશતા અટકાવે છે.

લખો

1. તમને કેમ લાગે છે કે કાદવના મકાનો પર્યાવરણ માટે વધુ સારા છે?

2. તમારા પડોશના ઘરો તરફ નજર નાખો. ઘરો શેનાથી બનેલા છે?

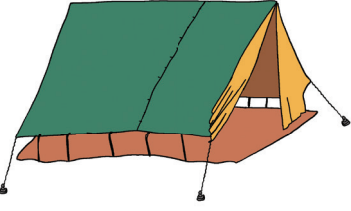
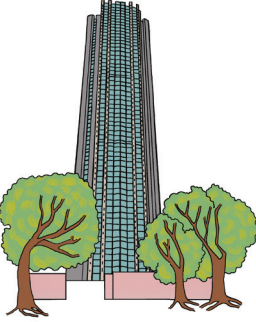
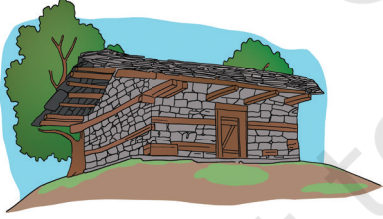
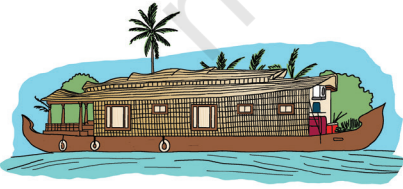

પ્રવૃત્તિ

5

જુઓ નીચેની તસવીરો. દરેક પ્રકારના ઘરનું નામ ધારો. તેને નીચે આપેલા કોષ્ટકમાં ભરો.

ઘરોનાં ચિત્રો	આ પ્રકારના ઘરને શું કહેવામાં આવે છે?	આ ઘરો શેનાથી બનેલા છે?
		
		
		
		

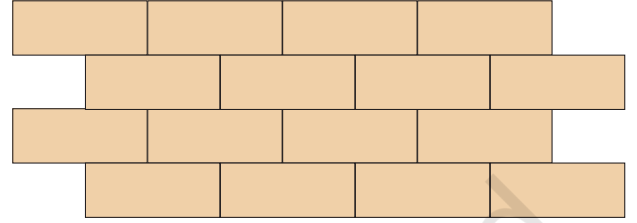
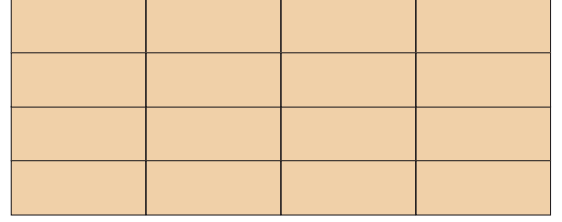

પ્રવૃત્તિ 6

દિવાલ બનાવો

દીવાસળીના ખોખામાં મોલ્ડ, કાગળના નાના બોક્સ, માટી અથવાનો ઉપયોગ કરીને કેટલીક ઇંટો બનાવો અટ્ટા (કણક). ડ્રોઇંગમાં બતાવેલી આ બે ગોઠવણમાં તેમને સ્ટેક કરો.

- કયું ખડતલ છે ?
- દબાણ કરવામાં આવે ત્યારે કયું વધુ સરળતાથી પડે છે?

સલામતી પ્રથમ

રોહનના પિતા કામ કરતી વખતે સલામતીના તમામ મહત્વના નિયમોનું પાલન કરે છે. ઉદાહરણ તરીકે, તે હંમેશાં પટ્ટા, સેફ્ટી વેસ્ટ અને મજબૂત ફૂટવેર સાથેનું હેલ્મેટ પહેરે છે.

ચર્ચા કરો

- શું ઘરે કોઈ સલામતીના નિયમો છે?
- શું તમારી પાસે શાળામાં સલામતીના કોઈ નિયમો છે?

ચાલો આપણે મનન કરીએ

અ. લખવું

1. પોટ બનાવવાની પ્રક્રિયા શું છે?
2. કલાકારોને તેમની કળા માટે વિચારો કેવી રીતે મળે છે?
- (3) ભટ્ટા એટલે શું?
4. ઘરો શેનાથી બનેલા હોય છે?
5. તમે યુટ્યુબ પર એવી વિડિઓઝ શોધવાનો પ્રયાસ પણ કરી શકો છો જે વસ્તુઓ બનાવવાની પ્રક્રિયા બતાવે છે. શક્ય તેટલી વિગતવાર પગલાં લખો.

બ. કોઈપણ ત્રણ જુદા જુદા પ્રકારના ઘરોને દોરો અને રંગ કરો.

ક. ચર્ચા કરો

1. આપણી પાસે જુદા જુદા પ્રકારનાં ઘરો શા માટે છે?
2. લોકો કન્સ્ટ્રક્શન સાઈટ પર હેલ્મેટ કેમ પહેરે છે?
3. જો તેમાં કોઈભાત ન હોત તો શું થાત? પ્રકૃતિ?

ડ. ઇન્ટરવ્યૂ

1. તમારા વિસ્તારમાં હસ્તકલા અથવા રમકડાં બનાવતી કોઈ વ્યક્તિનો ઇન્ટરવ્યૂ લો. વર્ગમાં માહિતી શેર કરો.
2. પેન્સિલ, રબર, પેન અને નોટબુક જેવી કેટલીક સામાન્ય રીતે ઉપયોગમાં લેવાતી વસ્તુઓ કેવી રીતે બનાવવામાં આવે છે તે શોધો. તમારા વડીલોને પૂછો.

શું તમે જાણો છો?

તમે તમારા શહેર અથવા શહેરમાં કોઈ મૂર્તિઓ જોઈ છે?

શું તમે જાણો છો કે આ મૂર્તિઓ પણ એ જ માટીની બનેલી છે કે જેનો ઉપયોગ વાસણ અને ઇંટો બનાવવા માટે કરવામાં આવે છે?

